

Церква Воскресенська

Розташована на Новому місті в Острозі. Заснована, ймовірно, у другій половині XVI століття. У 1591 р. згадується її священик Григорій. У ревізії володінь *О. Острозького* 1620 р. на Застав'ї (те ж, що й Нове Місто) називаються церква “Воскресіння” та “піп воскресенський”. Під час подій 1636 р., за повідомленням *Острозького літописця*, “ішли священици всі со крести от замкової церкви до храму Воскресенія Христова на Новое Місто”. Після *острозької трагедії А.-А. Ходкевич* на своїй частині міста три церкви “позапечатовала”, серед яких була й “воскресеніє Христово”. У літописі серед трьох міських священиків, котрі тоді не прийняли унію і “уступили з міста ніщим”, згадується також “отець Марко – воскресний”. Правдоподібно, була зведена по-новому/відбудована чи перебудована у 1672 році. За *М. Теодоровичем*, у другій половині XIX ст. на певні землі Ц. існувала копія з документа, даного Я.-О. Конєцпольським 20.02.1657 року. На межі XIX-XX ст. дерев'яна Ц. через ветхість була розібрана. Із придатного матеріалу Ц. у 1901 р. збудовано приписаний до неї кладовищний Миколаївський храм. Сучасна мурована Воскресенська Новоміська церква збудована у т. зв. єпархіальному стилі на початку XX століття.

Джерела: Архив Юго-Западной России. – Киев, 1859. – Ч. 1. – Т. 1. – С. 320; Бевзо О. А. Львівський літопис і Острозький літописець. – Київ, 1971. – С. 138-139; Державний історико-культурний заповідник м. Острога. Відділ фондів. – КН 11681/Ш Д 6056 (1906 р.); Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст. / Упоряд. В. Атаманенко. – Київ – Острог – Нью-Йорк, 2004. – С. 198-199.

Література: Близняк М. Метрична книга острозького новоміського Святоскресенського храму як джерело з історії Острога // Записки наукового товариства ім. О. Оглоблина. – Острог, 2002. – Т. I. – С. 5-8; Вихованець Т. Острозькі храми XVI – середини XVII ст. // Наукові записки. Серія “Історичні науки”. – Острог, 2008. –

Вип. 13. – С. 167-168; Манько М. Дев'ятсотлітній Острог. – Острог, 2000. – С. 34; Теодорович Н. И. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии: В 5-ти томах. – Почаев, 1889. – Т. 2: Ровенский, Острожский, Дубенский уезды. – С. 677-678; Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historyi Wołynia. – Warszawa – Kraków, 1913. – S. 155-156; Ostróg. Ilustrowany przewodnik krajoznawczy. – Biały Dunajec – Ostróg, 2000.

Тарас Вихованець

Церква Глібориська

Нині не існує. Ймовірно, виникла у першій половині XVI ст. або й раніше, бо в “Акті введення у володіння Острозькою волостю Беати та Гальшки Острозьких 1542 р.” згадується село святого Гліба та Бориса. Це ж село називає і “Підтвердження прав Беати Острозької на маєтки покійного чоловіка з вписанням акту їх поділу в 1542 р. між нею та її дочкою Гальшкою”. На 1603 – рік розподілу маєтностей між синами *В.-К. Острозького Янушем та Олександром* – іменується глібориський священик Сава, котрий мешкав на Загородді в Острозі. А в інвентарі ординацької частини Острозької волості від 1621 р. в Острозі на Загородді значиться “отець Глібориський”. Згідно з інвентарем ординацької частини Острога від 1708 р., Ц. знаходилася у пригородку: після опису Острозького парафіяльного костела та деяких дворів повідомляється: “Трунт і місце, на котрому колись церква закладення Гліба і Бориса бувала, і належний до тієї церкви цвинтар, зараз тільки порожнє, голе стоїть урочище”. Зовнішній вигляд та доля храму – невідомі.

Джерела: Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст. / Упоряд. В. Атаманенко. – Київ – Острог – Нью-Йорк, 2004. – С. 19, 36, 77, 91, 298; Тесленко І. Акт поділу володінь між кнг. Беатою з Костельця і кж. Гальшкою Острозькою 1542 року як джерело з соціально-економічної історії Острозької

волості // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. Міжвідомчий збірник наукових праць. Архів і Особа. – Київ, 2001. – Вип. 3. – С. 115; *Osiadłość miasta Ostroga anno 1708* / Wyd. J. Nowicki // *Rocznik Wołyński*. – Równe, 1938. – Т. 7. – S. 196.

Література: Вихованець Т. Острозькі храми XVI – середини XVII ст. // Наукові записки. Серія “Історичні науки”. – Острог, 2008. – Вип. 13. – С. 168; Мицько І. З. Острозька слов’яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 109; Перлштейн А. Описание города Острога // Чтения Общества истории и древностей российских при Московском университете. – Москва, 1847. – № 4. – С. 143; Теодорович Н. И. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии: В 5-ти томах. – Почаев, 1889. – Т. 2: Ровенский, Острожский, Дубенский уезды. – С. 665.

Тарас Вихованець

Церква Миколаївська

Нині не існує. Вважається однією з найдавніших церков в Острозі. Перші відомості про Ц. пов’язуються з наданням Данила та його дружини Василиси Острозьких “певних ґрунтів, названих Чепель... церкві св. Миколи Острозького і священникам, що при ній...”. Можливо, надання згаданих ґрунтів йшло разом із заснуванням самого храму. В такому випадку поява в Острозі Ц. можна відносити до XIV століття. У документі Ц. значиться як “въ парканех”, тобто знаходилася в межах пригородка. В “Акті введення у володіння Острозькою волостю Беати та Гальшки Острозьких 1542 р.” серед церковних сіл згадується “село святого Миколи”. У “Підтвердженні прав Беати Острозької на маєтки покійного чоловіка з вписанням акту їх поділу в 1542 р. між нею та її дочкою Гальшкою” іменується у частині Б. Костелецької “село Плоская светого Николы”, котре вже 1571 р. належало *Церкві Богоявленській соборній*. За *Я. Перлштейном*, 17.04.1592 р. *В.-К. Острозьким* для підданих Ц. було на-

дано підтвердження того, що вони не повинні платити податок на користь князя. Тоді ж зустрічаємо й ім’я священника цього храму – отець Сава; 10 липня 1597 р. у справі про наїзд гремяцьких бояр *В.-К. Острозького* на ґрунти Ц. згадується “отец Данило, Пресбитер Никольский Острозский”. Під час *поділу володінь Острозьких між Олександром та Янушем Костянтиновичами Острозькими у 1603 р.* в Острозі на Загородді, що відійшло *Янушеві*, серед підданих названо “попа миколаївського”. 15 серпня 1618 р. згадується священник “Василий Никольский”. В інвентарі ординацької частини Острозької волості від 1621 р. тут же в Острозі на Загородді згадується “будинок отця миколаївського”. Згідно з *Я. Перлштейном*, 13 травня 1634 року перед гродським урядом у Луцьку став “отець Иван Василевичь Криловский, Пресбиторь церкви св. Отца Николы Заковой Острожской”, для вписання до книг згаданого надання на Ц. ґрунтів Чепель. Історик відзначав, що *О.-Я. Заславський* підтвердив низку привілеїв, наданих Ц. князями *Острозькими*, де серед іншого вказується право священників храму на вільний помол по суботах у замковому млині. У рукописі праці *С. Кардашевича* говориться, що обов’язки священника Ц. виконував Дем’ян Наливайко.

29 жовтня 1703 року Ц. дощенту згоріла. Як повідомляється в *Актах (хроніці) Острозького парафіяльного костелу*, з огляду на це “вся Русь була дуже сумною, бо то була церква дуже стара, красива й багата”. Храм було наново збудовано. Інвентар ординацької частини Острога від 1708 р. зазначає, що Ц. мала багато фундушів та надань, серед яких “право ставропігії або братства” (“Stavropigiey alias Bractwa”) та звільнення від усіх міських та замкових повинностей, які не втратили сили й на час написання джерела. Інвентар ординацької частини Острога від 1724 р. вказує, що храм влаштовувався за василіанським зразком (“Reguły Świętego